

ORIGINAL ARTICLE

Examining and explaining the content coherence of the verses containing the adjective "Khabir". Using thematic analysis method

Nafiseh Azarbajani^{1*}, Elham Parnian²

1. Assistant Professor of Quran and Hadith Sciences University of the Holy Quran Sciences and Education, Qom, Iran.

2. Senior expert the field of Quranic Sciences of Holy Quran University of Sciences and Education, Qom, Iran.

Correspondence:

Nafiseh Azarbajani

Email: azarbajani@quran.ac.ir

Received: 28 Oct 2021

Accepted: 22 Jan 2026

How to cite

Azarbajani, N. & Parnian, E. (2026). Examining and explaining the content coherence of the verses containing the adjective "Khabir". Using thematic analysis method. *Journal of Qur'anic Interpretation and Language*, 14(1), 71-90. (DOI: [10.30473/quran.2026.72749.3408](https://doi.org/10.30473/quran.2026.72749.3408))

ABSTRACT

word and phrase in the Quran is precisely placed, and none can be substituted. The attribute "Khabeer" (All-Aware) is one of the divine attributes mentioned in 45 verses of the Quran, signifying an awareness of the essence of things, secrets, intentions, etc. This study seeks to answer whether a meaningful connection can be found among all the verses ending with this attribute, thereby demonstrating that no word in the Quran is used without wisdom and that there is a consistent thematic connection among the verses with similar endings. To address this question, a thematic analysis method has been employed. Through the thematic analysis of these verses, 45 basic themes, 4 organizing themes, and 2 overarching themes were identified. The overarching themes of the verses are: "God's awareness of the apparent and hidden aspects of worldly matters" and "God's awareness of the apparent and hidden aspects of otherworldly matters." The attainment of these overarching themes confirms the unified approach and thematic coherence of the verses containing the attribute "Khabir".

KEYWORDS

Holy Qur'an, attribute of Khabir, intervals of verses, content coherence, thematic analysis method.

«مقاله پژوهشی»

بررسی و تبیین انسجام محتوایی آیات دربردارنده صفت خیر با استفاده از روش تحلیل مضمون

نقیسه آذربایجانی^{۱*}، الهام پرنیان^۲

چکیده

قرآن کریم دارای ابعاد گوناگونی از اعجاز است که اعجاز بیانی یکی از وجوه آن می‌باشد و بدان معناست که همه واژگان و عبارات قرآن در جایگاه مخصوص خود قرار گرفته‌اند و هیچ واژه و عبارتی را نمی‌توان جایگزین آن‌ها نمود. صفت «خیر» یکی از صفات الهی است که در ۴۵ آیه از قرآن ذکر شده و به معنای آگاهی از کنه اشیاء، اسرار، نیات و ... است. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سوال است که چگونه می‌توان در میان همه آیاتی که به این صفت ختم می‌شوند، ارتباط معناداری یافت و از این طریق اثبات نمود که هیچ کلمه ای در قرآن بدون حکمت بکار نرفته و میان آیاتی که به انتهای مشابهی می‌رسند ارتباط موضوعی یکسانی وجود دارد؟ برای پاسخ به این سوال از روش تحقیق تحلیل مضمون استفاده شده است. با تحلیل مضمون این آیات، ۴۵ مضمون پایه، ۴ مضمون سازمان‌دهنده و دو مضمون فراگیر به دست آمد. مضامین فراگیر آیات عبارتند از: «آگاهی خداوند از امور دنیوی ظاهری و باطنی» و «آگاهی خداوند از امور اخروی ظاهری و باطنی» که با دستیابی به این دو مضمون فراگیر، وحدت رویه و انسجام محتوایی آیات دربردارنده صفت خیر به اثبات رسید.

واژه‌های کلیدی

قرآن کریم، صفت خیر، فواصل آیات، انسجام محتوایی، روش تحلیل مضمون.

۱. استادیار گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، قم، ایران.
۲. کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، قم، ایران.

نویسنده مسئول:

نقیسه آذربایجانی

رایانامه: azarbayejani@quran.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۰۲

استناد به این مقاله:

آذربایجانی، نقیسه و پرنیان، الهام. بررسی و تبیین انسجام محتوایی آیات دربردارنده صفت خیر با استفاده از روش تحلیل مضمون. پژوهشنامه تفسیر و زبان قرآن، ۱۴(۱)، ۷۱-۹۰. (DOI:10.30473/quran.2026.72749.3408)

۱- طرح مسأله

خداوند متعال تمامی قرآن را بر اساس حکمت نازل نمود تا هدایت بخش ابناء بشر باشد. در این بین نوع چینش کلمات در آیات نیز بر اساس حکمت و در راستای تحقق همین هدف می‌باشد. هر آیه علاوه بر ارتباط منسجم واژه‌های مندرج در آن حاکی از یک ارتباط گسترده و منسجم با دیگر آیات هم موضوع خود در سرتاسر قرآن نیز هست. در میان موضوعات و آیات مختلف می‌توان به آیات دربردارنده اسماء حسناى الهی اشاره نمود. اسماء الهی نیز از قاعده مذکور مستثنی نبوده و قرارگیری آنها در اختتام آیات حکمت‌آمیز می‌باشد و بر اساس همین اصل، به نظر می‌رسد علاوه بر ارتباط اختتام هر آیه با مضامین همان آیه (که مفسران و پژوهشگران بسیاری درباره آن به تحقیق و بررسی پرداخته و بر آن تصریح نموده‌اند)، می‌بایست ارتباطی نیز بین تمامی آیاتی که یک صفت الهی در انتهای آن آیات آمده، وجود داشته باشد. براساس این فرضیه یعنی وجود ارتباط بین آیاتی که دربردارنده صفتی خاص از خداوند هستند، تحقیق حاضر تمامی آیات دربردارنده صفت «خبیر» را انتخاب نموده و به دنبال پاسخگویی به سؤالات ذیل می‌باشد:

۱. معنای لغوی و اصطلاحی خبیر چیست و این صفت در قرآن دارای چه خصوصیتی است؟
 ۲. هر یک از آیات دربردارنده صفت خبیر به چه موضوعی اشاره دارد؟

۳. با وجود تنوع زیاد در موضوعات آیات دربردارنده این صفت، چگونه می‌توان معنا و مفهومی محوری برای این آیات یافت؟
 ۴. اگر به جای صفت خبیر، صفت علیم یا صفات هم معنی دیگر در قرآن، مورد بررسی قرار می‌گرفت، آیا انتظار پاسخی غیر از آنچه در این مقاله بیان شده، مطرح می‌گردید؟

فرضیه تحقیق آن است که چون ۴۵ آیه دربردارنده صفت خبیر پایان مشابهی دارند، پس موضوعات آنها نیز باید با یکدیگر در ارتباط باشند و از بررسی موضوعات آنها بتوان اشتراکاتی بین آیات پیدا نموده و به یک وحدت رویه و محتوای محوری رسید.

برای پاسخگویی به این سؤالات ابتدا معنای لغوی و اصطلاحی صفت خبیر بررسی و در ادامه با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون (تحلیل تم)، ۴۵ آیه صفت خبیر گردآوری و موضوع آنها استخراج شده، سپس آیات دسته‌بندی و هر آیه ذیل عنوان خاص خودش قرار گرفته و در آخر با ارائه الگوی موجود در آیات دربردارنده صفت خبیر به وحدت رویه موجود در آیات دست یافته است.

اهمیت و ضرورت چنین تحقیقی به جهت نشان دادن تناسب و ارتباط بین آیاتی است که در زمان‌ها و مکان‌های مختلفی نازل شده و همچنین می‌تواند پاسخی به شبهات مستشرقان مبنی بر از هم گسیختگی آیات قرآن و بی‌ارتباطی آنها با یکدیگر باشد. (یعقوبی میرآب، ۱۳۹۵ ش، ص ۷)

۲- پیشینه پژوهش

پیشینه در این پژوهش به دو قسمت تقسیم می‌شود، یک قسمت مربوط به تحقیقاتی است که در زمینه صفت خبیر انجام شده و قسمت دیگر مربوط به پژوهش در زمینه تحلیل مضمون می‌باشد. ۱- مقاله «مفهوم‌شناسی واژه قرآنی خبیر» (۱۳۹۶ ش) حامد دهقانی فیروزآبادی که به بررسی اشتقاقی و ریشه‌شناختی استعمالات این ماده پرداخته و ارتباط‌های بین این مشتقات را بررسی و در نهایت به یک سیر اشتقاق لفظی و تطور معنایی دست یافته که همان معنای اصطلاحی خبیر می‌باشد و بیشتر به بررسی معنای لغوی و اصطلاحی صفت خبیر پرداخته است.

۲- مقاله «رابطه کاربردشناختی اختتام آیات با متن آن؛ مطالعه موردی لطیف خبیر» (۱۴۰۰ ش) عفت طاهری و همکاران که با روش کاربردشناسی با تکیه بر منابع تفسیری از طریق مشخص نمودن مؤلفه‌ها و عناصر کارگفت، ارتباط دو صفت «لطیف خبیر» را در درون آیه و آیات دیگر بررسی نموده است.

۳- پایان‌نامه «تناسب اسماء حسناى الهی با محتوای آیات سوره نساء» (۱۳۹۱ ش) جواد حسینی قره‌چماق رونجی که به بررسی تناسب‌های تمکین، تصدیر، توشیح و ایغال در صفات الهی (یکی از آنها صفت خبیر می‌باشد) پایان آیه با محتوای آیات سوره نساء پرداخته است.

۴- مقاله «پیوند اسماء الهی در فواصل آیات، با مضامین و غرض سوره احزاب» (۱۳۹۹ ش) حجت‌اله حکم آبادی و همکاران که به بررسی معنایی و محتوایی صفات پایانی سوره با غرض آیات و سوره پرداخته به گونه‌ای که اگر این صفات یکی از این صفات خبیر می‌باشد حذف شود در غرض آیه اخلال ایجاد می‌شود و از رونق می‌افتد.

۵- حسن بحرالعلوم در مقاله «تحلیل مضمون تربیت بدنی و تقویت قوای جسمانی مبتنی بر آیات قرآن کریم» (۱۳۹۷ ش) آیات مربوط به قوای جسمانی و ورزش را از قرآن استخراج و الگویی برای آن از طریق روش تحلیل مضمون ارائه داده است که نشان داده در اسلام آن تقویت قوای جسمانی‌ای ارزشمند است که در جهت تقرب و رضای الهی و با ویژگی‌هایی نظیر ایمان، امانتداری، علم، عقل و

مضمون جستجوی مضامینی است که برای توصیف پدیده مورد مطالعه مهم هستند. بنابراین این روش نوعی بازشناسی الگوی درون داده‌هاست» (رستمی و کریمی و هادیان شیرازی، ۱۳۹۷ش، ص ۷۱).

تحلیل مضمون روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش فرآیندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و گوناگون را به داده‌های تفصیلی و غنی تبدیل می‌سازد (بحرالعلوم و قاسمی‌روشناوند و امامی روشناوند، ۱۳۹۷ش، ص ۷۶). تحلیل مضمون در کمترین حالت، مجموعه داده‌ها را با جزئیات بسیار سازماندهی و شرح و تفصیل می‌دهد و جنبه‌های گوناگون موضوع پژوهش را تفسیر می‌کند. «تحلیل مضمون صرفاً روش کیفی خاصی نیست، بلکه فرآیندی است که می‌تواند در بیشتر روش‌های کیفی به کار رود. به‌طور کلی تحلیل مضمون روشی برای دیدن متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات به ظاهر نامرتبط، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان یا فرهنگ، تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی است» (کاظمی و زارع‌بوشهری و کاظمی، ۱۴۰۰ش، ص ۱۳).

تحلیل مضمون انواعی دارد که عبارتند از: قالب مضامین، ماتریس مضامین و شبکه مضامین

الف) قالب مضامین: این روش معمولاً در تحقیقاتی که تعداد متون و داده‌های آن زیاد باشد (مثلاً ۱۰ تا ۳۰ منبع) استفاده می‌شود. در این روش فهرستی از مضامین شناخته شده در ادبیات نظری یا استخراج شده از متن داده‌ها به صورت درختی و سلسله‌مراتبی تنظیم می‌شود. ویژگی مهم این روش، سازماندهی سلسله‌مراتبی مضامین و گروه‌بندی مضامین سطح‌های پایین‌تر در قالب خوشه‌ها و ایجاد مضامین سطح بالاتر از آن‌هاست. محقق می‌تواند جهت سازماندهی مضامین شناخته، از چهار یا پنج سطح استفاده کند. پس از ایجاد قالب مضامین، این قالب به‌طور پیوسته، بازبینی و اصلاحات لازم انجام می‌شود تا جایی که درک کاملی از متن برای محقق فراهم شود (کاویانی و نظری، ۱۴۰۱ش، ص ۵۹).

ب) ماتریس مضامین: «از ماتریس مضامین جهت مقایسه مضامین با یکدیگر یا مقایسه مضامین در داده‌ها استفاده می‌شود. ماتریس اساساً از تقاطع ردیف‌ها و ستون‌ها شکل می‌گیرد و در آن ترکیبی از دو فهرست به صورت جدول توافقی عرضه می‌شود. ردیف‌ها و ستون‌های ماتریس مضامین می‌تواند به مضمون‌ها یا منبع داده‌ها یا سایر موارد اختصاص یابد» (۱۴۰۱ش، ص ۵۹).

تقوا همراه باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود برای انتخاب مدیران به شایسته‌سالاری و تخصص آنها توجه شود.

۶- بابک رستمی و همکاران در مقاله «شناسایی مولفه‌های رهبری اخلاقی در قرآن و نهج‌البلاغه» (۱۳۹۷ش) مولفه‌های رهبری اخلاقی مشترک در بین آیات قرآن و نهج‌البلاغه را استخراج و یک الگو با ویژگی‌های فردی و اجتماعی از رفتار رهبری ارائه داده است. برای ویژگی‌های فردی رهبری، توانمندی‌های شخصی، ایدئولوژیکی، حکمت‌ورزی و درایتگری و برای ویژگی‌های رفتار اجتماعی رهبری توانمندی‌های ارتباطی، رهبری-مدیریتی، عدالت‌محوری و تعالی بخشی را برشمرده است.

۷- سیدعلی‌اکبر افجه در پژوهش «ارائه الگوی رفتار مصرف در اسلام با رویکرد تحلیل مضمون (با تمرکز بر آیات قرآن کریم و روایات معصومین» (۱۳۹۸ش) به ارائه الگوی رفتار مصرف پرداخته است. طبق این الگو هر انسانی باید به الگوی مصرف خود و دیگران دقت داشته باشد و از روزی‌های حلال مصرف کند و حد تعادل را نگه دارد.

۸- ابوالفضل جعفری و همکاران در مقاله «تحلیل مضمون تصویر بازار از منظر اسلام» (۱۳۹۸ش) ویژگی‌های تصویر بازار اسلامی از متون دینی را استخراج کرده و بر اساس آن، برای بازار اسلامی ۳ مولفه مهم احترام به مردم، شفافیت و عمل به احکام را ارائه داده است.

۹- محمد کاویانی در مقاله «کاربست روش تحلیل مضمون در بررسی و مقایسه جایگاه «فکر» در روان‌شناسی قرآن بنیان» (۱۴۰۱ش) به مطالعه تطبیقی فکر در روان‌شناسی و آیات قرآن کریم پرداخته است. نتیجه به دست آمده این است که هدف تفکر در قرآن، سعادت اخروی و در روان‌شناسی بازیابی تعادل روانی است و تفکر در معنای قرآنی به زندگی انسان هویت و جهت می‌دهد اما در معنای روانشناختی در تصمیم‌گیری کمک می‌کند.

همانگونه که مشاهده می‌شود در تمام تحقیق‌ها و پژوهش‌های پیش گفته، تحقیقی که از روش تحلیل مضمون در صفت خبیر استفاده کرده تا بتواند الگویی ارائه دهد، یافت نشد. به همین منظور در پژوهش حاضر به بررسی این بحث پرداخته و الگویی برای آیات صفت خبیر ارائه می‌گردد.

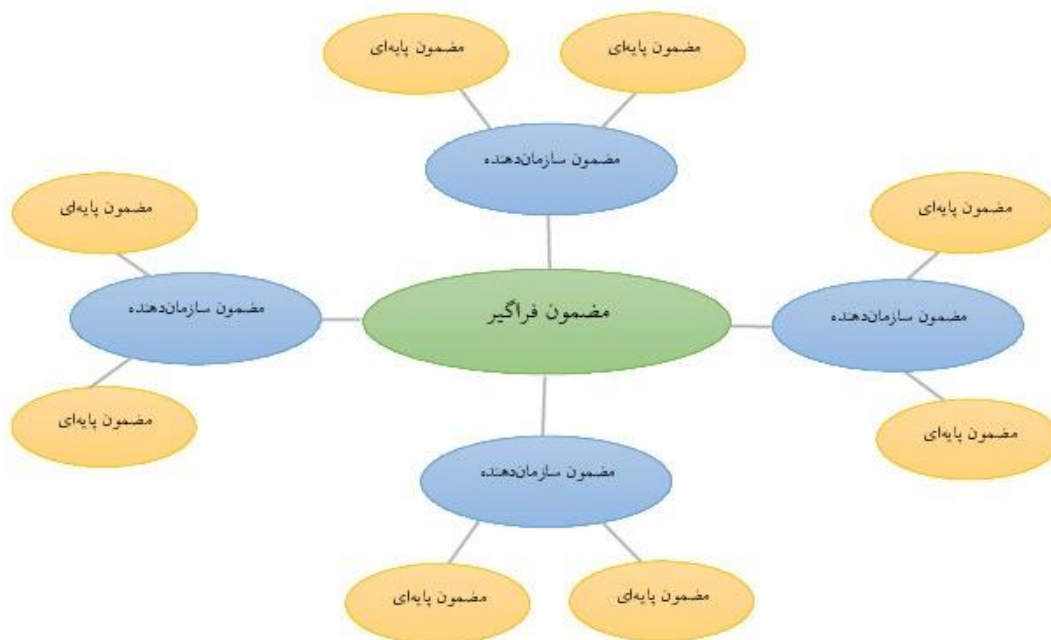
۳- روش تحقیق

تحلیل مضمون (Thematic Analysis) «مهارت اساسی مورد نیاز برای بسیاری از تحلیل‌های کیفی را فراهم می‌کند. تحلیل

بر خلاف روش قالب مضامین، شبکه‌های مضامین به صورت گرافیکی و شبیه تارنما نشان داده می‌شوند تا تصور وجود هرگونه سلسله‌مراتب در میان آن‌ها از بین برود، باعث شناوری مضامین شود و بر وابستگی و ارتباط متقابل میان شبکه تأکید شود. در این روش، از مضامین پایه‌ای که روشن و واضح هستند به سمت مضامین انتزاعی‌تر و کلی‌تر حرکت می‌شود تا مضمون یا مضامین اصلی متن به دست آید (۱۴۰۱ش، ص ۵۹).

از میان روش‌های یاد شده، روش شبکه مضامین در تحقیق حاضر استفاده شده است. این روش به دلیل سادگی و قابلیت نمایش در قالب تارنما و شبکه معنایی، برای محقق و مخاطب بیشتر قابل استفاده می‌باشد.

ج) شبکه مضامین: «شبکه مضامین روش مناسبی در تحلیل مضمون است. شبکه مضامین، نقش‌های شبیه تارنما به مثابه اصل سازمان‌دهنده و روش نمایش، عرضه می‌کند. شبکه مضامین روند مشخصی دارد، بدین صورت که پایین‌ترین سطح قضایای پدیده را از متن بیرون می‌کشد (مضامین پایه)؛ سپس با دسته‌بندی این مضامین پایه‌ای و تلخیص آن‌ها به اصول مجردتر و انتزاعی‌تر دست پیدا می‌کند (مضامین سازمان‌دهنده)؛ در گام سوم این مضامین عالی در قالب استعاره‌های اساسی گنجانده شده و به صورت مضامین حاکم بر کل متن در می‌آیند (مضامین فراگیر) سپس این مضامین به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هر یک از این سه سطح همراه با رابطه‌های میان آنان نمایش داده می‌شود» (۱۴۰۱ش، ص ۵۹).

شکل ۱. روش تحلیل مضمون

خبیر از ماده (الحاء و الباء و الراء) است. «الخبیر» به معنای علم به چیزی، یعنی از چیزی تجربه و خبر دارم. (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۲۲۷؛ ابن فارس، ۱۴۰۴ ق، ج ۲، ص ۲۳۹). قرشی «خبیر» را بر دو وزن قُفْل و فَرَس گرفته است. (بر وزن قُفْل) به معنای دانستن و علم به شیء (فراهیدی، ۱۴۰۹ق، ج ۴، ص ۲۵۸؛ قرشی بنابی، ۱۳۷۱ش، ج ۲، ص ۲۲۰) و (بر وزن فَرَس) آنچه نقل و حکایت می‌شود (قرشی بنابی، ۱۳۷۱ش، ج ۲، ص ۲۲۰).
 راغب «خبیر» را «علم و شناخت و اشیاء معلوم از لحاظ آگاهی و با خبر شدن از آنها» می‌داند. (راغب اصفهانی، ۱۳۶۹ش، ج ۱،

۴- مفهوم‌شناسی صفت «خبیر» و صفات هم‌نشین آن

صفت خبیر در ۴۵ آیه و ۲۷ سوره که از این ۲۷ سوره ۱۰ سوره مکی و ۱۷ سوره مدنی‌اند، ذکر شده است. در هر ۴۵ آیه «صفت خبیر» به عنوان عبارت پایانی آیه آمده است. این صفت ۱۸ بار با صفت دیگری هم‌نشین و ۲۷ بار نیز با فعل هم‌نشین شده و صفتی در کنارش نیامده است. صفاتی که با خبیر هم‌نشین شده‌اند، چهار صفت علیم، حکیم، لطیف و بصیرند که با صفت علیم و حکیم ۴ بار و با صفات لطیف و بصیر ۵ بار هم‌نشین شده و افعالی که با صفت خبیر هم‌نشین شده‌اند، چهار فعل «تعملون، یعملون، یصنعون و تفعلون» هستند.

آگاهی از باطن امور و نیات اعمال، أَسْرار و رازها، ریزه‌کاری و دقت در ظرایف و پیچیدگی‌های امور است. بنابراین صفت خبیر اخصّ از علیم است.

حکیم به معنای آن است که خداوند در افعالش اتقان و استواری دارد و تمام کارهایش از روی حکمت و مصلحت و تشخیص می‌باشد. از این جهت هیچ کس نمی‌تواند به افعالش خرده بگیرد. (قرشی بنایی، ۱۳۷۱ ش، ج ۲، ص ۱۶۱) ظاهر و باطن اشیاء را می‌داند. (اثنی‌عشری، ۱۳۸۴ ش، ص ۷۱) با حکمت خود اشیاء را شناسایی و آن‌ها را در نهایت استواری ایجاد می‌کند. (راغب اصفهانی، ۱۳۶۹ ش، ج ۱، ص ۵۲۷) حکیم اشاره به احاطه علمی خداوند به موجودات و ایجاد آن‌ها در نهایت قدرت و استحکام دارد. (ارفع، ۱۳۷۴ ش، ص ۱۰۹)

"لطیف" به معنای رقیق و نفوذ کننده است (طباطبائی، ۱۳۹۰ ق، ج ۷، ص ۲۹۲) منظور از "لطیف" بودن خداوند آن است که ذات پاک او چنان است که هرگز با احساس کسی درک نمی‌شود، (طبرسی، ۱۴۱۲ ق، ج ۱، ص ۴۰۱؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ ش، ج ۵، ص ۳۸۷) چشم‌ها با او ارتباط ندارند و او را درک نمی‌کنند، زیرا او آنقدر بلندمرتبه است که نمی‌تواند فی نفسه ببیند، زیرا بینایی فقط مربوط به آن چیزی است که در جهت فرعی باشد، مانند اجسام و اشکال. (زمخشری، ۱۴۰۷ ق، ج ۲، ص ۵۴)

"بصیر" کسی است که همه چیز را در ظاهر می‌بیند و آن‌ها را بدون آزار رساندن به کسی پنهان می‌کند. (ابن منظور، ۱۴۱۴ ق، ج ۴، ص ۶۴) جمیع اشیاء ظاهر و پنهان را بدون آلتی می‌بیند. (شریف کاشانی، ۱۳۹۰ ش، ص ۵۹) "بصیر" اشاره به علم و ادراک و عدم نیاز خداوند سبحان به چشم و گوش است، زیرا همه چیز را به ذات خود درک می‌کند و هیچ موجود و جنبنده‌ای از حیطة‌ی اقتدار او خارج نیست. (ارفع، ۱۳۷۴ ش، ص ۵۱)

اگر، الگوی تحلیل مضمون برای هریک از اسماء و صفات خداوندی که به نظر می‌رسد شباهت معنایی با صفت خبیر دارند، (علیم، لطیف، حکیم و بصیر) ترسیم گردد، تفاوت الگوها کاملاً آشکار می‌شود، زیرا هر صفت خداوندی، با توجه به معنای خاصی که از خود افاده می‌کند و همچنین موضوعاتی که دربرمی‌گیرد، الگویی متفاوت ارائه می‌دهد. در فصل دوم پایان‌نامه‌ای از مولف با عنوان «تبیین اعجاز بیانی قرآن کریم با بررسی تناسب صفت خبیر خداوند با محتوای آیات قرآن کریم»، صفت خبیر با صفات هم‌نشینش (علیم، حکیم، لطیف و بصیر) مفهوم‌شناسی شده و

(ص ۵۷۷). «خُبْرَة» به معنای «آگاهی و معرفت به باطن امور و کارها و واقعیات آن‌ها» است. (فراهیدی، ۱۴۰۹ ق، ج ۴، ص ۲۵۸؛ راغب اصفهانی، ۱۳۶۹ ش، ج ۱، ص ۵۷۷).

«خبیر» از ریشه خبر (خُبِر، خُبِرَة) و صفت مشبّه به معنای بسیار آگاه است. «خبیر» را به معنای متخصص و کارشناس، با تجربه (طریحی، ۱۳۷۵ ش، ج ۳، ص ۲۸۱)، عالم به امر (أزهری، ۱۴۲۱ ق، ج ۷، ص ۱۵۷؛ راغب اصفهانی، ۱۳۶۹ ش، ج ۱، ص ۵۷۷)، عالم به باطن امور (طریحی، ۱۳۷۵ ش، ج ۳، ص ۲۸۱)، آگاهی از کنه اشیاء (طریحی، ۱۳۷۵ ش، ج ۳، ص ۲۸۱)، آگاه‌کننده از چیزی با علم خود (حسینی‌زبیدی، ۱۴۱۴ ق، ج ۶، ص ۳۲۶)، دانا و فقیه (بستانی، ۱۳۷۵ ش، ص ۲۷) معنا کرده‌اند.

«خبیر» در قرآن کریم، بیشتر درباره حساب و سنجش اعمال و افعال انسان‌ها آمده که نشان‌دهنده آن است که خداوند عالم به سر و خفیات است و با دقت نظر کامل به حساب بندگانش خواهد رسید. (طباطبائی، ۱۳۹۰ ق، ج ۵، ص ۱۰۹؛ طبرسی، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۶۶۳؛ ارفع، ۱۳۷۴ ش، ص ۴۱۱؛ رضوانی، ۱۳۸۷ ش، ص ۱۸۵؛ شریف کاشانی، ۱۳۹۰ ش، ص ۲۹۲).

با بررسی تک تک آیات دربردارنده صفت "خبیر" در تفاسیر المیزان، نمونه، مجمع البیان، تفسیر جوامع الجامع، این نتیجه به دست می‌آید که صفت خبیر در قرآن کریم فقط برای خداوند باری تعالی به کار رفته و در این صفت با بندگان خویش شریک نیست که خبیر به معنی آگاهی از هر امر مخفی و پنهان است و تنها کسی که از همه امور پنهان و باطنی آگاهی دارد، ذات پاک باری تعالی است.

صفاتی که با صفت خبیر هم‌نشین شده‌اند، در نگاه نخست هم‌معنا با صفت خبیر تلقی می‌شوند، اما با مفهوم‌شناسی این صفات نشان داده می‌شود که هر کدام از این صفات (علیم، حکیم، لطیف و بصیر) معنای خاص خود را دارد که هیچ صفت دیگری این معنا را افاده نمی‌کند. صفت علیم به معنای دانای غیب و شاهد (ابن منظور، ۱۴۱۴ ق، ج ۴، ص ۴۱۶) و مطلع بر همه سرائر و ضمائر است. (ارفع، ۱۳۷۴ ش، ص ۱۱۰) در علم او خفا و پنهانی نیست. به همه اشیاء و تمام موجودات از درون و بیرون عالم است. (عمادزاده، بی‌تا، ص ۵۲) علم خداوند اشاره به سعه‌ی علم حق و احاطه‌ی علمی او به تمام موجودات قبل از وجود آن‌ها و بعد از وجود آن‌ها و در هنگام وجود آن‌ها دارد. (ابن منظور، ۱۴۱۴ ق، ج ۴، ص ۴۱۶) علم باری تعالی عبارت است از: «احاطه آن بر معلومات و جامعیت آن و علم به آنچه صلاح مخلوقات است و تمیز دادن بین خوب و بد و علم به صلاح و فساد.» (امین، بی‌تا، ص ۲۴۹) اما خبیر بودن خداوند بیشتر در مورد

مضامین پایه‌ای که روشن و واضح هستند به سمت مضامین انتزاعی‌تر و کلی‌تر حرکت می‌شود تا مضمون یا مضامین اصلی متن به دست آید (کاوایی و نظری، ۱۴۰۱ش، ص ۵۹).

با انجام روش تحلیل مضمون، تمامی ۴۵ آیه دربردارنده صفت خبیر، بررسی و مضمون پایه‌ای هریک از آیات استخراج شده است. از مضامین پایه‌ای، مضامین سازمان‌دهنده و از مضامین سازمان‌دهنده، مضمون فراگیر استخراج که درجدول ذیل نشان داده شده است. در جدول ذیل کد، متن آیه و مضمون پایه‌ای آیه آورده شده است.

شباهت و تفاوت‌های معنایی ذکر شده، که در تحقیق پیش‌رو به خلاصه‌ای از آن اشاره گردید.

۵- جداول تحقیق

روش تحلیل مضمون یا شبکه‌های مضامین به صورت گرافیکی و شبیه تارنما نشان داده می‌شوند تا تصور وجود هرگونه سلسله مراتب در میان آن‌ها از بین برود، باعث شناوری مضامین شود و بر وابستگی و ارتباط متقابل میان شبکه تأکید شود. در این روش، از

جدول ۵-۱. جدول شماره ۱ (استخراج مضامین پایه‌ای)

کد	آیه	مضامین پایه‌ای
Q1	وَ الَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (بقره: ۲۳۴)	آگاهی خداوند از فعل زنان پس از عده وفات همسر که مطابق با (معروف) باشد.
Q2	إِنْ تَدُوا الصَّدَقَاتِ فَمِعْمًا هِيَ وَ إِنْ تُخْفُواهَا وَ تُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ يُكْفَرُ عَنْكُمْ مِنَ سَيِّئَاتِكُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (بقره: ۲۷۱)	آگاهی خداوند از اخفاء و اظهار صدقه
Q3	إِذْ تَصْعَدُونَ وَ لَا تَلْوُونَ عَلَى أَحَدٍ وَ الرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُحْرَاكُمْ فَأَتَابَكُمْ غَمًّا بِغَمِّ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَ لَا مَا أَصَابَكُمْ وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (آل عمران: ۱۵۳)	آگاهی خداوند از عمل سرپیچی از فرمان پیامبر اکرم
Q4	وَ لَا يَخْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (آل عمران: ۱۸۰)	آگاهی خداوند از عمل انفاق یا عدم انفاق انسان‌ها
Q5	وَ إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْتِعُوا حُكْمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حُكْمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (نساء: ۳۵)	آگاهی خداوند از اراده قلبی زن و شوهر بر اصلاح فیما بین
Q6	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا صَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَ لَا تَقُولُوا لِمَنْ آتَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتُ مُؤْمِنًا تُتَّبَعُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِندَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنْ اللَّهُ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (نساء: ۹۴)	آگاهی خداوند از تصمیم‌گیری عجولانه و مادی‌طلبانه و عمل مطابق آن تصمیم
Q7	وَ إِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ وَ أَحْضَرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَ إِنْ تَحْسَبُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (نساء: ۱۲۸)	آگاهی خداوند از عمل کردن یا عمل نکردن همسران نسبت به یکدیگر مطابق احسان و تقوی
Q8	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَ إِنْ تَلَوُّوا أَوْ تُعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (نساء: ۱۳۵)	آگاهی خداوند از روگردان و اعراض از قیام برای برقراری عدالت حتی در شرایط مخالف منافع خود و اقربا
Q9	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (مائدة: ۸)	آگاهی خداوند از قیام به قسط و عدالت و تقوا
Q10	وَ هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (انعام: ۱۸)	آگاهی خداوند از دفع ضرر و رسانیدن خیر به بندگان
Q11	وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ يَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَ لَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (انعام: ۷۳)	آگاهی خالق آسمان‌ها و زمین و مالک وقایع در آستانه قیامت به کل مسائل آشکار و پنهان
Q12	لَا تَدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ هُوَ يَدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (انعام: ۱۰۳)	دریافت هر آنچه از انسان ظهور و بروز می‌یابد از سوی خبیر لطیف (عمل پنهان و آشکار)
Q13	أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَ لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ لَا رَسُولِهِ وَ لَا الْمُؤْمِنِينَ وَ لِيَجْزِيَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (توبه: ۱۶)	آگاهی از عمل (رازداری گرفتن غیر خدا و رسول و مومنان و فرارکنندگان از جهاد)
Q14	الرَّ كِتَابٌ أَحْكَمْتُ آيَاتِهِ ثُمَّ فَصَّلْتُ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ (هود: ۱)	نزول قرآن برحسب آگاهی از شرایط و نیازهای انسان

Q15	وَ إِنَّ كَلَامًا لَّيُوقِنُهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالُهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (هود: ۱۱۱)	آگاهی خداوند از عمل همه مومنان و کفار و جزای مطابق عمل
Q16	وَ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَ كَفَى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا (الاسراء: ۱۷)	آگاهی خداوند از ذنوب و گناهان عباد (هلاکت اقوام مختلف)
Q17	إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا (الاسراء: ۳۰)	بسط و تقدیر رزق بر حسب آگاهی از اعمال و نیازها و شرایط
Q18	قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا (الاسراء: ۹۶)	آگاهی خداوند از ایمان عباد و شاهد اعمال لجاجان و سرکشان
Q19	أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (حج: ۶۳)	نزول باران (به اندازه) که باعث سرسبزی زمین شود
Q20	قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا أَرْوَاحَهُمْ ذَلِكَ أَرْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (نور: ۳۰)	آگاهی خداوند از صنع مومنان (غض چشم و حفظ فرج)
Q21	وَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُفْسِمُوا طَاعَةَ مَعْرُوفَةَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (نور: ۵۳)	آگاهی خداوند از عمل سوگند زبانی منافقان
Q22	وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَ كَفَى بِهِ ذُنُوبَ عِبَادِهِ خَبِيرًا (فرقان: ۵۸)	آگاهی خداوند از ذنوب عباد
Q23	الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسْئَلُ بِهِ خَبِيرًا (فرقان: ۵۹)	تقاضا از خداوند آگاه به همه هستی و خالق آن
Q24	وَ تَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدًا وَ هِيَ تَمُرٌّ مَرًّا السَّحَابُ صَنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَنْفَقَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ (نمل: ۸۸)	آگاهی خداوندی که همه چیز را محکم و استوار آفریده و آگاهی از فعل انسانها
Q25	يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَرَى مِنْ تَلْكَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (لقمان: ۱۶)	آگاهی خداوند از همه اعمال بندگان و محاسبه دقیق آنها
Q26	أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُبْلِغُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَ يُبْلِغُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى وَ أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (لقمان: ۲۹)	آگاهی از تدبیر هستی
Q27	إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَ مَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَ مَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (لقمان: ۳۴)	آگاهی از همه چیز دنیوی و اخروی (زمان نفخ صور و آغاز قیامت، نحوه نزول باران، آنچه در رحمها است، آنچه هر انسان در قیامت به دست می‌آورد، مکان قبض روح هر فرد)
Q28	وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِيَّاكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (احزاب: ۲)	آگاهی خداوند از عمل (تبعیت از وحی رب)
Q29	وَ اذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَ الْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا (احزاب: ۳۴)	وظایف زنان پیامبر اکرم در قبال آنچه در خانه‌هایشان خوانده می‌شود.
Q30	الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأَجْرَةِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (سبا: ۱)	حمد مخصوص خداوندی است که از همه آنچه در آسمانها و زمین و آنچه در آخرت است (امور دنیوی و اخروی)، آگاه است
Q31	إِنْ تَدْعُهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَ لَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَ لَا يُبْنِيَنَّكَ مِثْلُ خَبِيرٍ (فاطر: ۱۴)	آگاه به امور آخرت، هیچ کس مانند خداوند آگاه تو را از حقایق دنیوی و اخروی مطلع نمی‌کند
Q32	وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ (فاطر: ۳۱)	حقانیت قرآن در راستای علم خداوند به نیازهای عباد
Q33	وَ لَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَ لَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ (شوری: ۲۷)	آگاهی از بسط و تقدیر رزق بر اساس شرایط عباد
Q34	سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلْنَا أَمْوَالَنَا وَ أَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرُوا لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (فتح: ۱۱)	آگاهی خداوند از اعمال اعراب بادیه نشین جهادگریز (علم به استغفار زبانی نه قلبی)
Q35	يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَ أَنْثَىٰ وَ جَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَ قَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (حجرات: ۱۳)	آگاهی خداوند از مذکر و مونث بودن شعوب و قبائل و میزان تقوا

Q36	وَ مَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قَاتَلَ أُولَئِكَ أَكْبَرَ مِنْ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَ قَاتَلُوا وَ كَلًّا وَ عَدَّ اللَّهُ الْحَسَنَى وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (حدید: ۱۰)	آگاهی خداوند از اعمال (حتی به حالات و انگیزه‌های افراد در انفاق)
Q37	وَ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (مجادله: ۳)	آگاهی خداوند از اعمال (اهل ظهار و کفارہ آن)
Q38	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَسَبَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَاسْبَحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ لَكُمُ وَ إِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (مجادله: ۱۱)	آگاهی خداوند از اعمال (رعایت ادب و احترام توسط اهل ایمان)
Q39	أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (مجادله: ۱۳)	آگاهی خداوند از اعمال (ترس از کم شدن مال پس از صدقه و اقامه نماز و اعطای زکات و اطاعت خدا و رسول)
Q40	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ لَتَنْتَظِرَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (حشر: ۱۸)	آگاهی خداوند از اعمال اهل ایمان (تقوا و آنچه برای قیامت می‌فرستند)
Q41	وَ لَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (منافقون: ۱۱)	آگاهی خداوند از زمان مرگ انسان‌ها و عدم به تأخیر افتادن آن و آگاهی از اعمال آنها
Q42	فَأْمُرُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ النَّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (تغابن: ۸)	آگاهی خداوند از اعمال (ایمان به خداوند و پیامبر اکرم و قرآن)
Q43	وَ إِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَأَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَ أَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ (تحريم: ۳)	آگاهی خداوند از افشای راز پیامبر توسط یکی از همسرانش
Q44	أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (ملک: ۱۴)	آگاهی خالق از مخلوق
Q45	(افلا يعلم اذا بعث ما فى القبور و حصل ما فى الصدور) إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ (عاديات: ۱۱)	آگاهی خداوند از برانگیخته شدن انسان‌ها در آستانه قیامت و اعمال و نیت‌های آنان در آخرت

مضمون فراگیر آگاهی خداوند از امور اخروی پنهان و آشکار (ظاهری، باطنی) منظور همه اعمال آشکار، نیت و افعالی که در پرونده اعمال درج شده است، شامل دو مضمون سازمان‌دهنده، آگاهی از وقایع در آستانه قیامت و آگاهی از اعمال بندگان در روز قیامت است.

پس از به دست آوردن ۴۵ مضمون پایه و سپس دسته‌بندی آنها ۴ مضمون سازمان‌دهنده و ۲ مضمون فراگیر به دست آمد. مضمون فراگیر آگاهی خداوند از امور دنیوی پنهان و آشکار (ظاهری، باطنی) شامل دو مضمون سازمان‌دهنده آگاهی از امور مربوط به انسان و آگاهی از امور مربوط به غیر انسان است.

جدول ۵-۲. ابعاد اصلی در مضمون فراگیر آگاهی خداوند از امور دنیوی پنهان و آشکار (ظاهری، باطنی)

مضمون فراگیر	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون پایه‌ای	آیه	کد	
آگاهی خداوند از امور دنیوی پنهان و آشکار (ظاهری، باطنی)	آگاهی خداوند از امور مربوط به انسان	آگاهی خداوند از فعل زنان پس از عده همسر که مطابق با (معروف) باشد.	۲۳۴ بقره	Q1	۱.
		آگاهی خداوند از اخفاء و اظهار صدقه	۲۷۱ بقره	Q2	۲.
		آگاهی خداوند از عمل سرپیچی از فرمان پیامبر اکرم	۱۵۳ آل عمران	Q3	۳.
		آگاهی خداوند از عمل انفاق یا عدم انفاق انسانها	۱۸۰ آل عمران	Q4	۴.
		آگاهی خداوند از اراده قلبی زن و شوهر بر اصلاح فیما بین	۳۵ نساء	Q5	۵.
		آگاهی خداوند از تصمیم‌گیری عجولانه و مادی طلبانه و عمل مطابق آن تصمیم	۹۴ نساء	Q6	۶.
		آگاهی خداوند از عمل کردن یا عمل نکردن همسران نسبت به یکدیگر مطابق احسان و تقوی	۱۲۸ نساء	Q7	۷.

۰.۸	Q8	۱۳۵ نساء	آگاهی خداوند از روگردان و اعراض از قیام برای برقراری عدالت حتی در شرایط مخالف منافع خود و اقربا
۰.۹	Q9	۸ مائده	آگاهی خداوند از قیام به قسط و عدالت و تقوا
۰.۱۰	Q10	۱۸ انعام	آگاهی خداوند از دفع ضرر و رسانیدن خیر به بندگان
۰.۱۱	Q11	۷۳ انعام	آگاهی خالق آسمانها و زمین و مالک وقایع در آستانه قیامت به کل مسائل آشکار و پنهان
۰.۱۲	Q12	۱۰۳ انعام	دریافت هر آنچه از انسان ظهور و بروز می‌یابد از سوی خبیر لطیف (عمل پنهان و آشکار)
۰.۱۳	Q13	۱۶ توبه	آگاهی از عمل (رازداری گرفتن غیرخدا و رسول و مومنان و فرارکنندگان از جهاد)
۰.۱۴	Q14	۱ هود	نزول قرآن برحسب آگاهی خداوند از شرایط و نیازهای انسان
۰.۱۵	Q15	۱۱۱ هود	آگاهی خداوند از عمل همه مومنان و کفار و جزای مطابق عمل
۰.۱۶	Q16	۱۷ اسراء	آگاهی خداوند از ذنوب و گناهان عباد (هلاکت اقوام مختلف)
۰.۱۷	Q17	۳۰ اسراء	بسط و تقدیر رزق بر حسب آگاهی خداوند از اعمال و نیازها و شرایط
۰.۱۸	Q18	۹۶ اسراء	آگاهی خداوند از ایمان عباد و شاهد اعمال لجوجان و سرکشان
۰.۱۹	Q20	۳۰ نور	آگاهی خداوند از صنع مومنان (غض چشم و حفظ فرج)
۰.۲۰	Q21	۵۳ نور	آگاهی خداوند از عمل سوگند زبانی منافقان
۰.۲۱	Q22	۵۸ فرقان	آگاهی خداوند از ذنوب عباد
۰.۲۲	Q23	۵۹ فرقان	تقاضا از خداوند آگاه به همه هستی و خالق آن
۰.۲۳	Q24	۸۸ نمل	آگاهی خداوندی که همه چیز را محکم و استوار آفریده و آگاهی خداوند از فعل انسان‌ها
۰.۲۴	Q25	۱۶ لقمان	آگاهی خداوند از همه اعمال بندگان و محاسبه دقیق آنها
۰.۲۵	Q26	۲۹ لقمان	آگاهی خداوند از تدبیر هستی (امور مربوط به انسان و غیرانسان)
۰.۲۶	Q27	۳۴ لقمان	آگاهی خداوند از همه چیز دنیوی و اخروی (زمان نفخ صور و آغاز قیامت، نحوه نزول باران، آنچه در رحم‌ها است، آنچه هر انسان در قیامت بدست می‌آورد، مکان قبض روح هر فرد)
۰.۲۷	Q28	۲ احزاب	آگاهی خداوند از عمل (تبعیت از وحی رب)
۰.۲۸	Q29	۳۴ احزاب	وظایف زنان پیامبر اکرم در قبال آنچه در خانه‌هایشان خوانده می‌شود.
۰.۲۹	Q30	۱ سبا	حمد مخصوص خداوندی است که از همه آنچه در آسمانها و زمین و آنچه در آخرت است (امور دنیوی و اخروی)، آگاه است
۰.۳۰	Q32	۳۱ فاطر	حقانیت قرآن در راستای علم خداوند به نیازهای عباد
۰.۳۱	Q33	۲۷ شوری	آگاهی خداوند از بسط و تقدیر رزق بر اساس شرایط عباد
۰.۳۲	Q34	۱۱ فتح	آگاهی خداوند از اعمال اعراب بادیه نشین جهادگریز (علم به استغفار زبانی نه قلبی)
۰.۳۳	Q35	۱۳ حجرات	مذکر و مؤنث بودن شعوب و قبائل و میزان تقوا
۰.۳۴	Q36	۱۰ حدید	آگاهی خداوند از اعمال (حتی به حالات و انگیزه‌های افراد در انفاق)
۰.۳۵	Q37	۳ مجادله	آگاهی خداوند از اعمال (اهل ظهار و کفاره آن)
۰.۳۶	Q38	۱۱ مجادله	آگاهی خداوند از اعمال (رعایت ادب و احترام توسط اهل ایمان)
۰.۳۷	Q39	۱۳ مجادله	آگاهی خداوند از اعمال (ترس از کم شدن مال پس از صدقه و اقامه نماز و اعطای زکات و اطاعت خدا و رسول)
۰.۳۸	Q40	۱۸ حشر	آگاهی خداوند از اعمال اهل ایمان (تقوا و آنچه برای قیامت می‌فرستند)
۰.۳۹	Q41	۱۱ منافقون	آگاهی خداوند از زمان مرگ انسانها و عدم به تأخیر افتادن آن و آگاهی خداوند از اعمال آنها
۰.۴۰	Q42	۸ تغابن	آگاهی خداوند از اعمال (ایمان به خداوند و پیامبر اکرم و قرآن)

		آگاهی خداوند از افشای راز پیامبر توسط یکی از همسرانش	۳ تحریم	Q43	. ۴۱
		آگاهی خالق از مخلوق (امور مربوط به انسان و غیرانسان)	۱۴ ملک	Q44	. ۴۲
	آگاهی از امور	نزول باران (باندازه) که باعث سرسبزی زمین شود	۶۳ حج	Q19	. ۴۳
	مربوط به	آگاهی خداوند از تدبیر هستی(امور مربوط به انسان و غیرانسان)	۲۹ لقمان	Q26	. ۴۴
	غیرانسان	آگاهی خالق از مخلوق (امور مربوط به انسان و غیرانسان)	۱۴ ملک	Q44	. ۴۵

جدول ۵-۳. ابعاد اصلی در مضمون فراگیر آگاهی خداوند از امور اخروی پنهان و آشکار (ظاهری، باطنی) (همه اعمال آشکار، نیات و افعالی که در پرونده اعمال درج شده است).

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه‌ای	آیه	کد	
آگاهی خداوند از امور اخروی و پنهان و آشکار	آگاهی خداوند از اعمال بندگان در روز قیامت	آگاهی خداوند از عمل همه مومنان و کفار و جزای مطابق عمل	۱۱۱ هود	Q15	. ۱
		آگاهی خداوند از همه اعمال بندگان و محاسبه دقیق آنها	۱۶ لقمان	Q25	. ۲
		حمد مخصوص خداوندی است که از همه آنچه در آسمانها و زمین و آنچه در آخرت است(امور دنیوی و اخروی)، آگاه است	۱ سبأ	Q30	. ۳
		هیچ کس مانند خداوند آگاه تو را از حقایق دنیوی و اخروی مطلع نمی کند(آگاه به امور آخرت)	۱۴ فاطر	Q31	. ۴
	آگاهی از وقایع در آستانه قیامت	آگاهی خداوند از اعمال اهل ایمان (تقوا و آنچه برای قیامت میفرستند)	۱۸ حشر	Q40	. ۵
		آگاهی خالق آسمانها و زمین و مالک وقایع در آستانه قیامت، به کل مسائل آشکار و پنهان	۷۳ انعام	Q11	. ۶
		آگاهی خداوند از همه چیز دنیوی و اخروی(زمان نفخ صور و آغاز قیامت، نحوه نزول باران، آنچه در رحم‌هاست، آنچه هر انسان در قیامت به دست می‌آورد، مکان قبض روح هر فرد)	۳۴ لقمان	Q27	. ۷
		آگاهی خداوند از برانگیخته شدن انسانها در آستانه قیامت و اعمال و نیت‌های آنان در آخرت	۱۱ عادیات	Q45	. ۸

خود به سه دسته عمل، فعل و صنع تقسیم می‌شود که در ذیل، جداول مربوط به آنها آمده است.

مضمون سازمان دهنده‌ی امور مربوط به انسان‌ها که ذیل مضمون فراگیر آگاهی از امور دنیوی آشکار و پنهان قرار دارد، خود در دو دسته کارها و احوال و نیازهای انسان قرار می‌گیرد. کارها

جدول ۵-۴. ابعاد اصلی در مضمون سازمان دهنده امور مربوط به انسان

مضمون سازمان دهنده امور مربوط به انسان‌ها	مضمون پایه‌ای	آیه	کد	
کارها	آگاهی خداوند از فعل زنان پس از عده وفات همسر که مطابق با (معروف) باشد.	۲۳۴ بقره	Q1	. ۱
	آگاهی خداوند از اخفاء و اظهار صدقه	۲۷۱ بقره	Q2	. ۲
	آگاهی خداوند از عمل سرپیچی از فرمان پیامبر اکرم	۱۵۳ آل عمران	Q3	. ۳
	آگاهی خداوند از عمل انفاق یا عدم انفاق انسانها	۱۸۰ آل عمران	Q4	. ۴
	آگاهی خداوند از تصمیم‌گیری عجولانه و مادی طلبانه و عمل مطابق آن تصمیم	۹۴ نساء	Q6	. ۵

	آگاهی خداوند از عمل کردن یا عمل نکردن همسران نسبت به یکدیگر مطابق احسان و تقوی	۱۲۸ نساء	Q7	۰۶
	آگاهی خداوند از روگردان و اعراض از قیام برای برقراری عدالت حتی در شرایط مخالف منافع خود و اقربا	۱۳۵ نساء	Q8	۰۷
	آگاهی خداوند از قیام به قسط و عدالت و تقوا	۸ مائده	Q9	۰۸
	آگاهی از عمل (رازداری گرفتن غیرخدا و رسول و مومنان و فرارکنندگان از جهاد)	۱۶ توبه	Q13	۰۹
	آگاهی خداوند از عمل همه مومنان و کفار و جزای مطابق عمل	۱۱۱ هود	Q15	۰۱۰
	آگاهی خداوند از عمل سوگند زبانی منافقان	۵۳ نور	Q21	۰۱۱
	آگاهی خداوند از تدبیر هستی(امور مربوط به انسان و غیرانسان)	۲۹ لقمان	Q26	۰۱۲
	آگاهی خداوند از عمل (تبعیت از وحی رب)	۲ احزاب	Q28	۰۱۳
	آگاهی خداوند از اعمال اعراب بادیه نشین جهادگریز (علم به استغفار زبانی نه قلبی)	۱۱ فتح	Q34	۰۱۴
	آگاهی خداوند از اعمال (حتی به حالات و انگیزه‌های افراد در انفاق)	۱۰ حدید	Q36	۰۱۵
	آگاهی خداوند از اعمال (اهل ظهار و کفاره آن)	۳ مجادله	Q37	۰۱۶
	آگاهی خداوند از اعمال (رعایت ادب و احترام توسط اهل ایمان)	۱۱ مجادله	Q38	۰۱۷
	آگاهی خداوند از اعمال(ترس از کم شدن مال پس از صدقه و اقامه نماز و اعطای زکات و اطاعت خدا و رسول)	۱۳ مجادله	Q39	۰۱۸
	آگاهی خداوند از اعمال اهل ایمان (تقوا و آنچه برای قیامت میفرستند)	۱۸ حشر	Q40	۰۱۹
	آگاهی خداوند از زمان مرگ انسانها و عدم به تأخیر افتادن آن و آگاهی از اعمال آنها	۱۱ منافقون	Q41	۰۲۰
	آگاهی خداوند از اعمال (ایمان به خداوند و پیامبر اکرم و قرآن)	۸ تغابن	Q42	۰۲۱
	آگاهی خداوندی که همه چیز را محکم و استوار آفریده و آگاهی از فعل انسان‌ها	۸۸ نمل	Q24	۰۲۲
	آگاهی خداوند از صنع مومنان (غض چشم و حفظ فرج)	۳۰ نور	Q20	۰۲۳
	دریافت هر آنچه از انسان ظهور و بروز می‌یابد از سوی خبیر لطیف (عمل پنهان و آشکار)	۱۰۳ انعام	Q12	۰۲۴
	آگاهی خداوند از ذنوب و گناهان عباد (هلاکت اقوام مختلف)	۱۷ اسراء	Q16	۰۲۵
	آگاهی خداوند از ایمان عباد و شاهد اعمال لجوجان و سرکشان	۹۶ اسراء	Q18	۰۲۶
	آگاهی خداوند از ذنوب عباد	۵۸ فرقان	Q22	۰۲۷
	آگاهی خداوند از همه اعمال بندگان و محاسبه دقیق آنها	۱۶ لقمان	Q25	۰۲۸
	وظایف زنان پیامبر اکرم در قبال آنچه در خانه‌هایشان خوانده می‌شود.	۳۴ احزاب	Q29	۰۲۹
	مذکر و مونث بودن شعوب و قبائل و میزان تقوا	۱۳ حجرات	Q35	۰۳۰
	آگاهی خداوند از افشای راز پیامبر توسط یکی از همسرانش	۳ تحریم	Q43	۰۳۱
	آگاهی خداوند از اراده قلبی زن و شوهر بر اصلاح فیما بین	۳۵ نساء	Q5	۰۳۲
	آگاهی خداوند از دفع ضرر و رسانیدن خیر به بندگان	۱۸ انعام	Q10	۰۳۳
	آگاهی خالق آسمانها و زمین و مالک وقایع در آستانه قیامت به کل مسائل آشکار و پنهان	۷۳ انعام	Q11	۰۳۴
	نزول قرآن برحسب آگاهی خداوند از شرایط و نیازهای انسان	۱ هود	Q14	۰۳۵
	بسط و تقدیر رزق بر حسب آگاهی خداوند از اعمال و نیازها و شرایط	۳۰ اسراء	Q17	۰۳۶
	تقاضا از خداوند آگاه به همه هستی و خالق آن	۵۹ فرقان	Q23	۰۳۷
	آگاهی خداوند از همه چیز دنیوی و اخروی(زمان نفخ صور و آغاز قیامت، نحوه نزول باران، آنچه در رحم‌ها است، آنچه هر انسان در قیامت بدست می‌آورد، مکان قبض روح هر فرد)	۳۴ لقمان	Q27	۰۳۸
	حمد مخصوص خداوندی است که از همه آنچه در آسمانها و زمین و آنچه در آخرت است(امور دنیوی و اخروی)، آگاه است	۱ سبا	Q30	۰۳۹
	حقانیت قرآن در راستای علم خداوند به نیازهای عباد	۳۱ فاطر	Q32	۰۴۰
	آگاهی خداوند از بسط و تقدیر رزق بر اساس شرایط عباد	۲۷ شوری	Q33	۰۴۱
	آگاهی خالق از مخلوق(امور مربوط به انسان و غیرانسان)	۱۴ ملک	Q44	۰۴۲
احوالات و نیازهای انسان				

کارهای انسان که ذیل مضمون سازمان‌دهنده امور مربوط به انسان قرار می‌گیرد، به سه بخش عمل، فعل و صنع تقسیم می‌شود.

جدول ۵-۵. ابعاد اصلی در مضمون سازمان‌دهنده امور مربوط به انسان‌ها بخش کارها

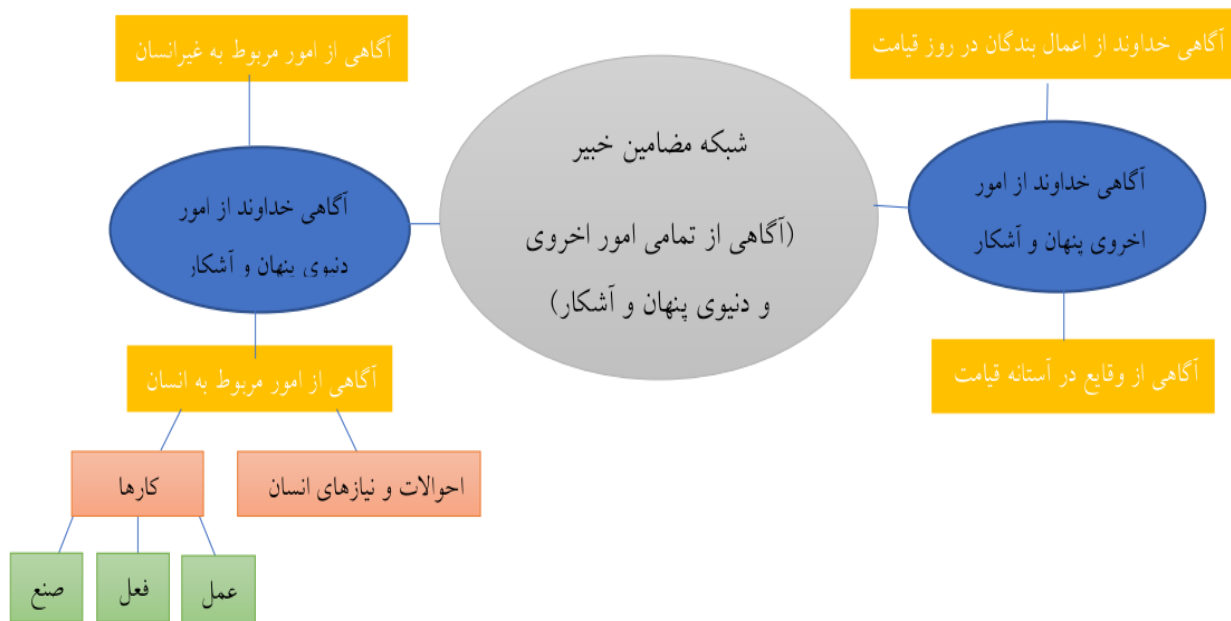
مضمون سازمان‌دهنده امور مربوط به انسان‌ها بخش کارها	مضمون پایه‌ای	آیه	کد		
عمل	آگاهی خداوند از فعل زنان پس از عده و وفات همسر که مطابق با (معروف) باشد. (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۲۳۴ بقره	Q1	۱.	
	آگاهی خداوند از اخفاء و اظهار صدقه (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۲۷۱ بقره	Q2	۲.	
	آگاهی خداوند از عمل سرپیچی از فرمان پیامبر اکرم (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۱۵۳ آل عمران	Q3	۳.	
	آگاهی خداوند از عمل انفاق یا عدم انفاق انسانها (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۸۰ آل عمران	Q4	۴.	
	آگاهی خداوند از تصمیم‌گیری عجولانه و مادی‌طلبانه و عمل مطابق آن تصمیم (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۹۴ نساء	Q6	۵.	
	آگاهی خداوند از عمل کردن یا عمل نکردن همسران نسبت به یکدیگر مطابق احسان و تقوی (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۲۸ نساء	Q7	۶.	
	آگاهی خداوند از روگردان و اعراض از قیام برای برقراری عدالت حتی در شرایط مخالف منافع خود و اقربا (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۳۵ نساء	Q8	۷.	
	آگاهی خداوند از قیام به قسط و عدالت و تقوا (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۸ مائده	Q9	۸.	
	آگاهی از عمل (رازداری گرفتن غیرخدا و رسول و مومنان و فرارکنندگان از جهاد) (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۱۶ توبه	Q13	۹.	
	آگاهی خداوند از عمل همه مومنان و کفار و جزای مطابق عمل (بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۱۱ هود	Q15	۱۰.	
	آگاهی خداوند از عمل سوگند زبانی منافقان (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۵۳ نور	Q21	۱۱.	
	آگاهی خداوند از تدبیر هستی (امور مربوط به انسان و غیرانسان) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۲۹ لقمان	Q26	۱۲.	
	آگاهی خداوند از عمل (تبعیت از وحی رب) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۲ احزاب	Q28	۱۳.	
	آگاهی خداوند از اعمال اعراب بادیه نشین جهادگریز (علم به استغفار زبانی نه قلبی) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۱ فتح	Q34	۱۴.	
	آگاهی خداوند از اعمال (حتی به حالات و انگیزه‌های افراد در انفاق) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۰ حدید	Q36	۱۵.	
	آگاهی خداوند از اعمال (اهل ظهار و کفار آن) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۳ مجادله	Q37	۱۶.	
	آگاهی خداوند از اعمال (رعایت ادب و احترام توسط اهل ایمان) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۱۱ مجادله	Q38	۱۷.	
	آگاهی خداوند از اعمال (ترس از کم شدن مال پس از صدقه و اقامه نماز و اعطای زکات و اطاعت خدا و رسول) (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۱۳ مجادله	Q39	۱۸.	
	آگاهی خداوند از اعمال اهل ایمان (تقوا و آنچه برای قیامت می‌فرستند) (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۱۸ حشر	Q40	۱۹.	
	آگاهی خداوند از زمان مرگ انسانها و عدم به تأخیر افتادن آن و آگاهی خداوند از اعمال آنها (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۱۱ منافقون	Q41	۲۰.	
	آگاهی خداوند از اعمال (ایمان به خداوند و پیامبر اکرم و قرآن) (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا)	۸ تغابن	Q42	۲۱.	
	فعل	آگاهی خداوندی که همه چیز را محکم و استوار آفریده و آگاهی از فعل انسان‌ها (خَبِيرًا بِمَا تَعْمَلُونَ)	۸۸ نمل	Q24	۲۲.
	صنع	آگاهی خداوند از صنع مومنان (غض چشم و حفظ فرج) (خَبِيرًا بِمَا يَصْنَعُونَ)	۳۰ نور	Q20	۲۳.

است (این جدول ارتباطی به الگوی تحلیل مضمون ندارد و صرفاً یک دسته‌بندی دیگر از این آیات است).

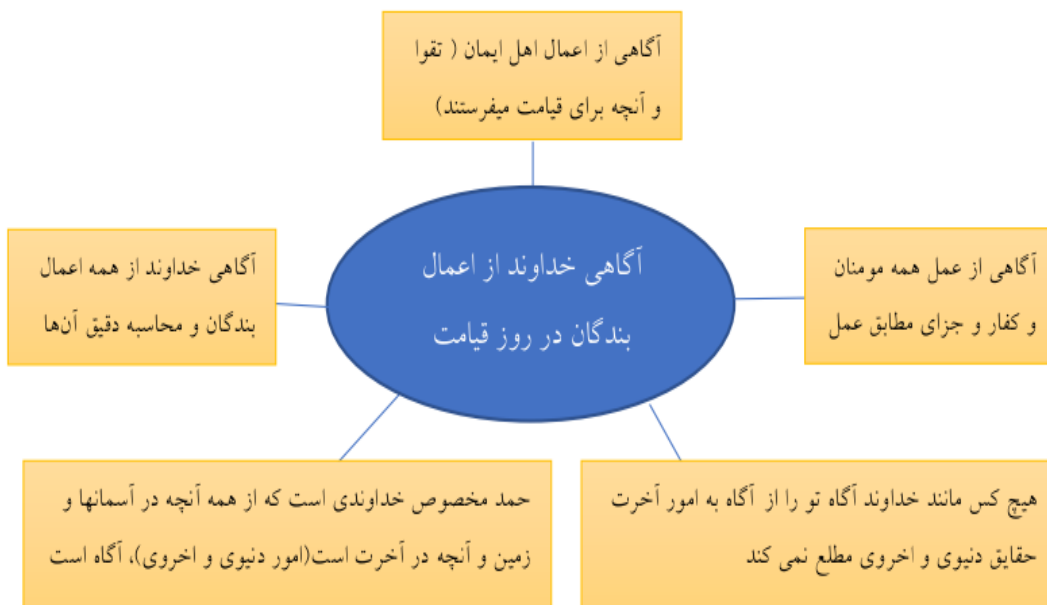
همچنین با دقت در آیاتی که اشاره به آگاهی خداوند از کارهای انسان کرده، می‌توان کارهای انسان را در سه دسته کارهای مثبت، خنثی و منفی مشاهده نمود که این تقسیم‌بندی در جدول ذیل آمده

جدول ۵-۶. تقسیم‌بندی کارهای انسان به مثبت، خنثی و منفی

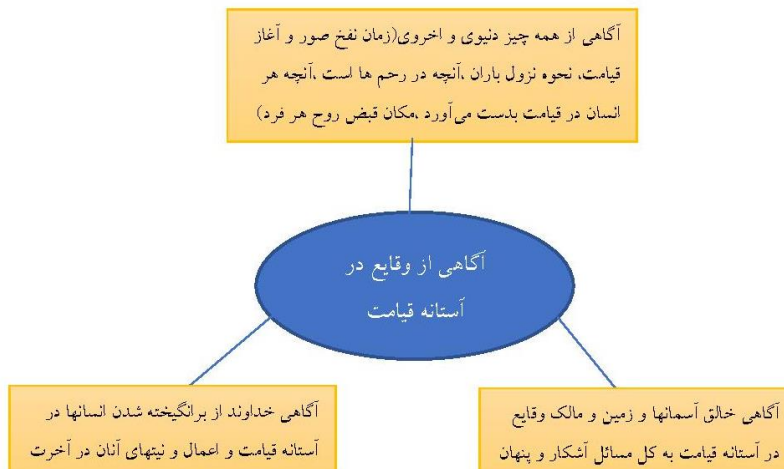
کارهای انسان					
منفی		خنثی		مثبت	
آگاهی از عمل سرپیچی از فرمان پیامبر اکرم	Q3	آگاهی از فعل زنان پس از عده وفات همسر که مطابق با (معروف) باشد.	Q1	آگاهی از اخفاء و اظهار صدقه	Q2
آگاهی از عمل انفاق یا عدم انفاق انسان‌ها	Q4	دریافت هر آنچه از انسان ظهور و بروز می‌یابد از سوی خبیر لطیف (عمل پنهان و آشکار)	Q12	آگاهی از عمل نکردن یا عمل نکردن همسران نسبت به یکدیگر مطابق احسان و تقوی	Q7
آگاهی از تصمیم‌گیری عجولانه و مادی‌طلبانه و عمل مطابق آن تصمیم	Q6	آگاهی از عمل همه مومنان و کفار و جزای مطابق عمل	Q15	آگاهی از صنع مومنان (غض چشم و حفظ فرج)	Q20
آگاهی از روگردان و اعراض از قیام برای برقراری عدالت حتی در شرایط مخالف منافع خود و اقربا	Q8	آگاهی از صنع مومنان (غض چشم و حفظ فرج)	Q20	آگاهی خداوند از عمل (تبعیت از وحی رب)	Q28
آگاهی از قیام به قسط و عدالت و تقوا	Q9	آگاهی خداوندی که همه چیز را محکم و استوار آفریده و آگاهی از فعل انسان‌ها	Q24	وظایف زنان پیامبر اکرم در قبال آنچه در خانه‌هایشان خوانده می‌شود.	Q29
آگاهی از ذنوب و گناهان عباد (هلاکت اقوام مختلف)	Q16	آگاهی از تدبیر هستی	Q26	آگاهی از اعمال (رعایت ادب و احترام توسط اهل ایمان)	Q38
آگاهی از عمل سوگند زبانی منافقان	Q21	آگاهی از اعمال (حتی به حالات و انگیزه‌های افراد در انفاق)	Q36	آگاهی از اعمال اهل ایمان (تقوا و آنچه برای قیامت می‌فرستند)	Q40
آگاهی از ذنوب عباد	Q22	آگاهی از زمان مرگ انسان‌ها و عدم به تأخیر افتادن آن و آگاهی از اعمال آنها	Q41	آگاهی از اعمال (ایمان به خداوند و پیامبر اکرم و قرآن)	Q42
آگاهی خداوند از اعمال اعراب بادیه نشین جهادگریز (علم به استغفار زبانی نه قلبی)	Q34	آگاهی از زمان مرگ انسان‌ها و عدم به تأخیر افتادن آن و آگاهی از اعمال آنها	Q41		
آگاهی از اعمال (اهل ظهار و کفاره آن)	Q37				
آگاهی از اعمال (ترس از کم شدن مال پس از صدقه و اقامه نماز و اعطای زکات و اطاعت خدا و رسول)	Q39				
آگاهی از افشای راز پیامبر توسط یکی از همسرانش	Q43				

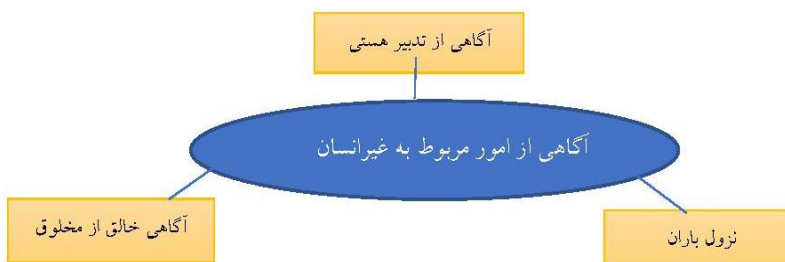
شکل ۲. شبکه مضمون صفت خبیر (آگاهی خداوند از امور اخروی و دنیوی آشکار و پنهان)

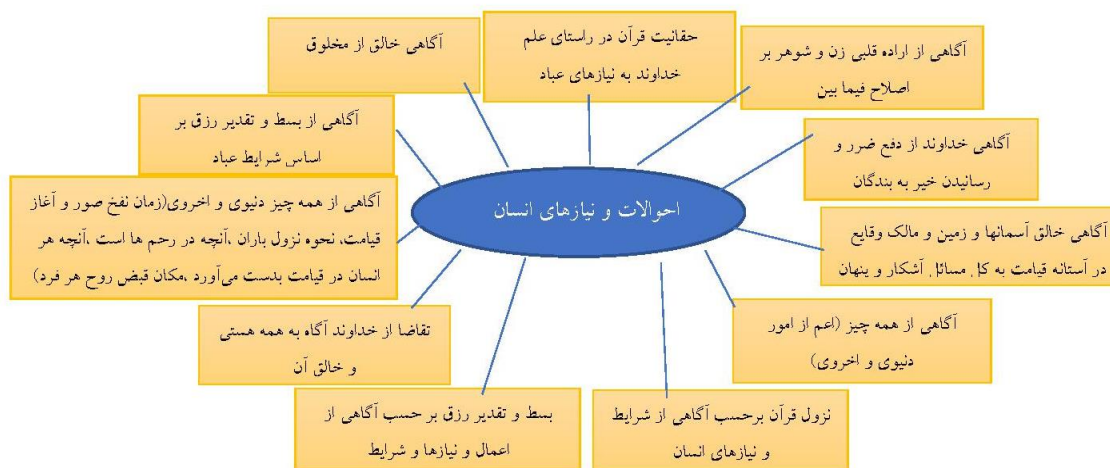
شکل ۳. شبکه مضمون صفت خبیر (آگاهی خداوند از اعمال بندگان در روز قیامت)

شکل ۴. شبکه مضمون صفت خبیر (آگاهی از وقایع در آستانه قیامت)

شکل ۵. شبکه مضمون صفت خبیر (آگاهی از امور مربوط به غیر انسان)

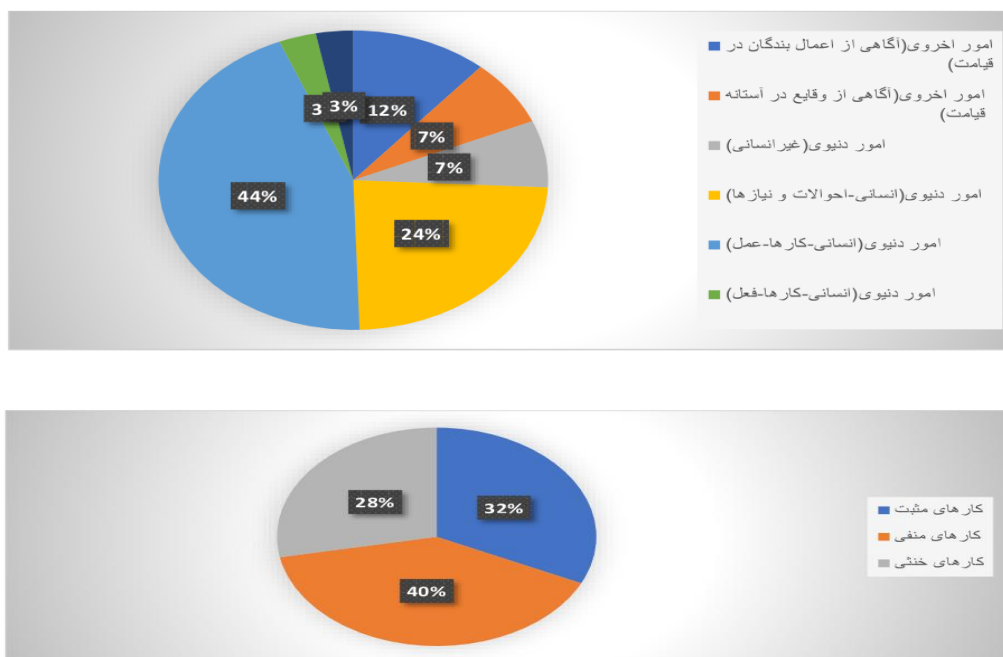
شکل ۶. شبکه مضمون صفت خبیر (احوال و نیازهای انسان)

امور دنیوی، اعمال انسان بیشترین آیه را به خود اختصاص داده که می‌توان این‌گونه برداشت کرد که صفت خبیر خداوند بیشتر اشاره به آگاهی خداوند از اعمال انسان‌ها کرده و عملکرد او را مدنظر قرار می‌دهد. پس انسان باید مراقب اعمال و رفتارش باشد، زیرا هر لحظه و هر ثانیه در محضر خداست و خداوند به پنهانی‌ترین کارهایش نیز آگاهی دارد. انسان دارای معرفت کسی است که در همه کارهایش خداوند را ناظر بر اعمال خود دانسته و رضایت خداوند را مدنظر قرار دهد. اگر انسانی این دید را در زندگی سرلوحه قرار دهد، کمتر سمت گناه و خطا رفته و به شقاوت دچار می‌شود.

در آستانه قیامت نشان از علم غیبی خداوند دارد که امور مخفی و پنهانی را می‌داند که احدی از آن‌ها خبر ندارد.

از میان ۴۵ آیه صفت خبیر ۵ آیه مربوط به آگاهی خداوند از اعمال بندگان در قیامت، ۳ آیه مربوط به وقوع در آستانه قیامت، ۸ آیه شامل امور مربوط به قیامت می‌شود. ۳ آیه مربوط به امور غیر انسانی، ۱۱ آیه مربوط به احوالات و نیازهای انسان و ۲۳ آیه مربوط به کارها (عمل، فعل و صنع) می‌باشد که این آیات مربوط به امور دنیوی است.

با بررسی‌های انجام شده می‌توان این نتیجه را گرفت که بیشتر آیات دربردارنده صفت خبیر، مربوط به امور دنیوی است و از میان

شکل ۸. نمودار فراوانی صفت «خبیر»

آگاهی از اعمال انسان، ۳ درصد آگاهی از فعل انسان و ۳ درصد آگاهی از صنع انسان. همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود، بیشترین درصد، مربوط به اعمال انسان است، همانگونه که در الگوی ارائه شده برای آیات دربردارنده صفت خبیر نیز بیشترین فراوانی مربوط به اعمال انسان بود.

نمودار کارهای انسان شامل ۳۲ درصد کارهای مثبت، ۲۸ درصد کارهای خنثی و ۴۰ درصد کارهای منفی می‌باشد. بیشترین فراوانی آیات مربوط به کارهای منفی است و این می‌تواند هشدار برای انسان باشد که مراقب اعمال خود به خصوص اعمال منفی که از او

شبکه مضامین صفت خبیر دارای دو نمودار می‌باشد که عبارتند از: نمودار فراوانی صفت خبیر به طور کلی که تمام آیه را در نظر گرفته و نمودار کارها که شامل اعمال مثبت، خنثی و منفی می‌باشد. این نمودارها نشان‌دهنده آن است که هر مضمون سازمان‌دهنده چه درصدی از آیات صفت خبیر را به خود اختصاص داده است. درصد نمودار کلی که تمام ۴۵ آیه را پوشش می‌دهد بدین صورت است: ۱۲ درصد آگاهی خداوند از اعمال بندگان در قیامت، ۷ درصد آگاهی از حوادث مربوط در آستانه قیامت، ۷ درصد آگاهی از امور غیر انسانی، ۲۴ درصد آگاهی از احوالات و نیازهای انسان، ۴۴ درصد

آشکار) استخراج گردید که آگاهی از اعمال بندگان در روز قیامت و آگاهی از وقایع در آستانه قیامت ذیل مضمون فراگیر آگاهی خداوند از امور اخروی پنهان و آشکار و دو مضمون آگاهی از امور مربوط به انسان و غیر انسان ذیل مضمون فراگیر آگاهی خداوند از امور دنیوی پنهان و آشکار جای می‌گیرند.

۵- صفت خبیر در قرآن کریم بر خلاف بسیاری دیگر از صفات، فقط برای خداوند به کار رفته، از این جهت که خبیر به معنی آگاهی از هر امر مخفی و پنهان است و تنها کسی که از همه امور پنهان و نهانی آگاهی دارد، ذات پاک باری تعالی است و با دقت نظر کامل به حساب بندگانش خواهد رسید. همچنین این صفت عمدتاً به آگاهی خداوند از اعمال بندگان اشاره داشته که متناسب با تمام نیت، اسرار و اعمال بندگان به آن‌ها پاداش و جزا خواهد داد. توجه به این نکته در آیات قرآن، می‌تواند بیش از پیش عبد دانا را متوجه خالق خود و ناظر بودن او بر تمامی اعمالش نماید.

۶- با ارائه الگو در آیات دربردارنده صفت "خبیر" ارتباط بین آیات اثبات و شبهه مستشرقان مبنی بر پراکندگی آیات پاسخ داده شد. زیرا ۴۵ آیه صفت خبیر در زمان‌ها و مکان‌های مختلف و موضوعات به ظاهر متفاوت نازل شده اما در الگویی که از روش تحلیل مضمون ارائه شد، همه این آیات حول دو مضمون فراگیر قرار گرفته که نشان‌دهنده انسجام و وحدت رویه میان آیات می‌باشد.

۷- از آنجا که با بهره‌گیری از تحلیل مضمون، الگویی برای صفت خبیر ترسیم گردید، از این روش می‌توان برای صفات دیگر خداوند به ویژه صفات علیم، حکیم، لطیف و بصیر استفاده کرد و با ارائه الگو، تفاوت الگوها را در بین این صفات به خوبی مشاهده کرد و همچنین اثبات کرد که صفت خبیر با صفاتی که به ظاهر هم‌معنا هستند (علیم، لطیف، حکیم و بصیر) الگویی متمایز دارد.

سر می‌زند باشد، زیرا خداوند شاهد اعمالش است و آن‌ها را ثبت و ضبط می‌کند و در قیامت نمی‌تواند اعمال منفی خود را انکار کند، زیرا شاهد و قاضی یکی است و انسان راه گریز و فراری ندارد.

۹. نتیجه گیری

۱- پژوهش حاضر برای پاسخ به این سؤال اصلی که «آیا در بین آیات دربردارنده صفت خبیر می‌توان به انسجامی محتوایی دست یافت»، انجام گردید.

۲- برای این منظور ابتدا با بررسی معنای لغوی و اصطلاحی صفت خبیر این نتیجه به دست آمد که صفت خبیر به امور مخفی و پنهان، چون کنه اشیاء، اسرار، نیت و افعال پنهانی اشاره دارد. سپس با استفاده از روش تحلیل مضمون، تمامی موضوعات ۴۵ آیه صفت خبیر بررسی و با به‌دست آوردن الگو و شبکه مضامین صفت خبیر، این انسجام محتوایی اثبات گردید.

۳- ارائه الگو در ۴۵ آیه صفت خبیر که مضامین فراگیر آن عبارتند از: «آگاهی خداوند از امور دنیوی پنهان و آشکار» و «آگاهی خداوند از امور اخروی پنهان و آشکار» همان معنای اصطلاحی صفت خبیر است که در بخش مفهوم‌شناسی بدان پرداخته شد. بنابراین معنا و مفهوم خبیر با استفاده از روش تحلیل مضمون در هر ۴۵ آیه نمود پیدا کرد و فرضیه مطرح شده در مقدمه که آیات صفت خبیر چون پایان مشابهی دارند، پس باید بین آنها وحدت رویه‌ای وجود داشته باشند، با دست‌یافتن به مفهوم فراگیر ثابت شد.

۴- در الگوی صفت خبیر، ۴۵ مضمون پایه، ۴ مضمون سازمان‌دهنده (آگاهی از اعمال بندگان در روز قیامت، آگاهی از وقایع در آستانه قیامت، آگاهی از امور مربوط به انسان و آگاهی از امور مربوط به غیر انسان) و ۲ مضمون فراگیر (آگاهی خداوند از امور دنیوی پنهان و آشکار و آگاهی خداوند از امور اخروی پنهان و

References

Quran

- Afjeh, Ali Akbar, Misbahi Moghadam, Gholam Reza, Khasha'i, Vahid and Torabi, Ahmad. (1398 AH). Presenting a model of consumption behavior in Islam with a content analysis approach (focusing on the verses of the Holy Quran and the narrations of the Infallibles). *Islamic Management*, 3, 21-48.
- Amin, Nusrat Begum. (Bita). Interpretation of the Treasure of Knowledge in the Sciences of the Quran, No Name: No Place.

- Arfa, Sayyid Kazim. (1374 AH). *Asma' al-Hasani and the journey and approach to Allah*. Bija: Faiz Kashani Research and Publishing Institute.
- Azhari, Muhammad ibn Ahmad. (1421 AH). *Tahdhib al-Lughah*. Beirut: Dar Ihya' al-Turat al-Arab.
- Bahrul-Uloom, Hassan, Ghasemi-Roshnavand, Javad, and Emami-Roshnavand, Masoumeh. (2018). Content Analysis of Physical Education and Strengthening Physical Strength Based on the Verses of the Holy Quran. *Research in Educational Sports*, 15, 73-94.

- Bastani, Fawad Afram. (2016). Arabic-Persian Alphabetic Dictionary: A Complete Translation of Al-Mujdal-Al-Abjadi. Translated by Reza Mahyar. Tehran: Islamic.
- Dehghani-Firoozabadi, Hamed. (2017). The conceptualization of the Quranic word "Khabir". Encyclopedia of Quranic and Hadith Sciences, 8, 157-178.
- Emadzadeh, Hossein. (Bita). Asma' al-Hasani. Bija: Maktaba al-Quran Publication.
- Farahidi, Khalil ibn Ahmad. (1409 AH). Al-Ain. Qom: Dar al-Hijrah Institute.
- Hakamabadi, Hojjatollah, Raisian, Gholamreza, Esmacili-Zadeh, Abbas. (2010). The connection of divine names in the intervals of verses with the themes and purpose of Surah Al-Ahzab. Quranic Studies, 95, 127-149.
- Hosseini Qara-Chomaq-Runji, Javad. (2012). The Compatibility of the Beautiful Names of God with the Content of the Verses of Surah An-Nisa. Qom University: Faculty of Theology.
- Hosseini-Zubaidi, Morteza. (1414 AH). Taj-ul-Arus from Jawaher-ul-Qamoos. Beirut: Darul-Hedayah.
- Ibn Faris, Ahmad ibn Faris. (1404 AH). Mu'jam al-Ma'q'ayis al-Lughah. Qom: Maktaba al-Ilam al-Islami.
- Ibn Manzoor, Muhammad ibn Makram. (1414 AH). Lisan al-Arab. Beirut: Dar Sadr.
- Ithna'ashri, Hassan. (1384 AH). Asma' al-Hasani. Corrected and researched by Zuhair Tayyeb. Tehran: Safina.
- Jafari, Abolfazl, Bahrman, Hamid Reza, Nasiri, Omid. (2019). Content Analysis of the Market Image from an Islamic Perspective. Islamic Economics and Banking, 29, 171-193.
- Kaviani, Mohammad and Nazari, Mustafa. (1401). Application of the content analysis method in examining and comparing the position of "thought" in Quran-based psychology. Methodology of Humanities, 110, 54-70.
- Kazemi, Mohammad Hussein, Zare' Bushehri, Mohammad and Kazemi, Nemat. (1400 AH). Factors of the Current of the Sunnah of Istidraj in the Quran Using the Method of Thematic Analysis. Studies in the Sciences of the Quran, 9, 11-42.
- Makarem Shirazi, Nasser and a group of scholars. (1371). Exemplary interpretation. Tehran: Daral-e-Kutb al-Islamiyyah.
- Qurashi Banabi, Ali Akbar. (1371 AH). Quran Dictionary. Tehran: Dar al-Kuttub al-Islamiyya.
- Radwani, Jaber. (1387). Properties of the Names of the Hasani. Qom: Banu al-Zahraa Publications (peace be upon them).
- Raghib Isfahani, Hossein bin Muhammad. (1980). Translation and research of the vocabulary of the Quranic words with linguistic and literary interpretation. Translated by Gholamreza Khosravi Hosseini. Tehran: Mortezaawi.
- Rostami, Babak, Karimi, Fariba and Hadian-Shirazi, Abdolrasoul. (2018). Identifying the components of moral leadership in the Quran and Nahj al-Balagha. Journal of Ethics, 41, 65-88.
- Sharif Kashani, Habibullah. (1390 AH). Properties and concepts of the Names of the Hasani (the beautiful names of God). Tehran: Saeb.
- Tabarsi, Fadl ibn Hassan. (1412 AH). Tafsir Jame' al-Jami'. Edited by Abul-Qasim Gorji. Qom: Qom Seminary, Management Center.
- Tabarsi, Fazl bin Hassan. (1372). Assembly of Bayan in Tafsir al-Qur'an. Corrected by Fazlollah Yazdi Tabatabai, Hashim Rasouli. Tehran: Nasser Khosro.
- Tabatabaei, Muhammad Hussein. (1390 AH). Al-Mizan in Tafsir al-Qur'an. Beirut: Est. Al-Alami Publishing House
- Taheri, Effat, Moti, Mahdi and Habibullahi, Mahdi. (1400 AH). The relationship between the cognitive application of the ending of verses and their text; a case study by Latif Khabeer. Quranic Studies, 48, 267-289.
- Turaihi, Fakhr al-Din ibn Muhammad. (1375 AH). Majma' al-Bahrain. Qom: Mortazavi.
- Yaghoubi Mirab, Mansoura. (1395). The relationship between the divine names and attributes mentioned at the end of the verses and the content of the verses (Surahs al-Zukhruf to al-Mujadala). Qom University: Faculty of Interpretation and Teaching of the Holy Quran.
- Zamakshari, Mahmoud ibn Omar. (1407 AH). Al-Kashaf on the facts of the mysteries of the revelation and the eyes of the statements in the aspects of interpretation. Edited by Mustafa Hussein Ahmad. Beirut: Dar al-Kitab al-Arabi.